

شرایط شخصیتی مسئولان حکومتی از دیدگاه امام علی (علیه السلام)

پروانه یوسفی اوروند¹

چکیده:

شرایط شخصیتی مسئولان حکومتی، یکی از مهمترین عناصری است که امام علی (علیه السلام) در سخنان گهربار خویش بدان پرداخته و همواره در دوران حکومتی خویش موردتوجه عمیق ایشان بوده است. پیرامون اهمیت و ضرورت این مساله گفتنی است که مسئولیت، یک امر خطیر و امانتی الهی بر دوش کارگزاران و مسئولان حکومت اسلامی میباشد؛ بطوری که فنا و ماندگاری یک جامعه به شخصیت و نحوه عملکرد آنها بستگی دارد لذا ضروری است که در عصر حاضر این شرایط جامعه ساز بازخوانی و بدان پرداخته شود، پس باید بدانیم شرایطی که یک مسئول حکومتی بدارا بودن آنها عاملی برای رفع مشکلات جامعه و آبادی آن می باشد عبارت اند از: ضرورت خودسازی یک مسئول، علم و دانش ایشان، مردم داری، مشتاق و داوطلب بودن برای رفع مشکلات مردم و جامعه، داشتن انگیزه کاری تا آخرین لحظه، پرهیز از اسراف و تجمل گرایی، اصالت خانوادگی، عدم غفلت از آخرت، ارتباط با مردم و... حاکی از توجه جامع دین مبین اسلام به این مساله است چنان که هدف از این مقاله بیان شرایط ویژگیهایی یک مسئول حکومتی در دین مبین اسلام از منظر امام علی (علیه السلام) میباشد و لذا باید بیان کرد که پژوهش حاضر به روش توصیفی و با استفاده از شیوه کتابخانه ای مورد گردآوری قرار گرفته است.

کلیدواژه‌ها

جامعه، حکومت، نظام

¹ سطح ۲، پایه ۶، مدرسه علمیه حضرت فاطمه معصومه سلام الله علیها، شهرستان اندیکا

مقدمه:

انسانها ذاتا به زندگی اجتماعی گرایش دارند بهمین خاطر برای بقا و اداره زندگی اجتماعی خود، ناگزیر به تشکیل حکومت میباشد. و از آن رو که دین مبین اسلام دینی جامع و کامل میباشد

همواره دغدغه اصلی آن گماردن افرادی در راس کار می باشد که دارای شرایطی جامع باشند لذا برای مسئولان حکومتی خویش شرایطی را وضع کرده، امام علی (علیه السلام) به عنوان رهبری معصوم و جامع؛ تمام اوصاف و کمالات و الای انسانی در تمامی حوزه ها، شرایط و ویژگی هایی را برای کارگزاران مسئولان حکومتی در حوزه سیاست بیان فرموده اند. در مورد اهمیت این مساله باید گفت: «فردی که متصدی یک امر میشود در قبال مسئولیت، مسئول است و باید دارای شخصیتی الگو و مسئولیت پذیر باشد.» لذا امام علی (علیه السلام) به عنوان رهبری اسلامی شرایطی را برای مسئولان بیان فرموده اند که جا دارد در عصر حاضر بدان پرداخته و مورد بررسی قرار گیرند. چنان که هدف از پژوهش حاضر بررسی و بیان شرایطی میباشد که پایداری یک جامعه بدان، وابسته است. از آنجایی که امروزه شخصیت یک مسئول حکومت اسلامی بشدت مورد توجه میباشد لذا پژوهشگران زیادی از زمان تشکیل حکومت اسلامی در این حوزه به تحلیل و بررسی پرداخته اند و از جهت پیشینه علمی نیز کتب و مقالات فراوانی پیرامون آن نگاشته شده است؛ از جمله آیات زیادی در قرآن، نهج البلاغه، علی صدای عدالت انسانی و بسیاری دیگر از منابع معتبر بدین مساله پرداخته اند. مقاله حاضر شرایط شخصیتی مسئولان حکومتی را از دیدگاه امام علی علیه السلام بر مضمرد و بر آن شده که در پی یافتن پاسخ این سوال که از نظر امام علی (علیه السلام) یک مسئول حکومتی دارای چه شرایطی شخصیتی می باشد به سوالاتی چون حکومت در لغت و اصطلاح چه معنایی دارد، اهمیت آن، و شرایط شخصیتی مسئولان کدام اند پاسخ میدهد

۱-۱ حکومت:

حکومت در لغت به معنای ۱- فرمان دادن، امر کردن ۲- فرمانروایی کردن ۳- سلطنت کردن، پادشاهی کردن ۴- داوری کردن و قضاوت کردن میباشد¹ و در اصطلاح عبارت از فرایند اجرای منظم سیاست‌ها و تصمیمات مقامات اداری درون یک دستگاه سیاسی در قلمرو معین و اقتدار آن به وسیله یک نظام حقوقی و با استفاده از زور -یعنی قوانینی که فرد را ملزم به انجام مسوولیتش میکند- در اجرای سیاست هایش حفظ می گردد 2

1-2 نظام:

واژه نظام در لغت از ریشه نظم رشته ونخ که دانه های مروارید در آن بچینن قوام واستواری و شیوه کار میباشد³ نظام در اصطلاح تعریفهای متفاوتی دارد آنچه در این نوشتار مدنظر میباشد به معنای حکومت یا رژیم سیاسی میباشد برخی نویسندگان در این باره گفته اند دانش وازه های -رژیم و رژیم سیاسی با دانش وازه های نظام و نظام سیاسی مترادف است⁴

1-3 جامعه:

جامعه در لغت مونث جامع 2- گروه مردم یک شهر یک کشور جهان یا صنفی از مردم جامعه بشریت جامعه ایرانی جامعه علمای جوامع 3-علاقه 4-غل و قید زندانیان⁵ و در اصطلاح عبارت است از مجموعه ای از افراد بشر است که بانظامات سنن اداب و قوانین خاص به یکدیگر پیوند خورده اند و جامعه را تشکیل می دهند.⁶

2- ضرورت خودسازی

در نظام اسلامی کارگزاران و مسئولان حکومتی باید دارای شرایط خاص باشند تا بتوانند این امر را به سرانجام برسانند امام علی (علیه السلام) در نامه ۵۳ نهج البلاغه طی نامه ای به مالک اشتر شرایط یک مسئول حکومتی را چنین برمی شمارد: «به نام خداوند بخشنده و مهربان، این فرمان بنده خدا علی امیرمؤمنان به مالک اشتر پسر حارث است که در عهدی که با او دارد، هنگامی که او را به فرمان داری مثل برمی گزیند تا خراج آن دیار را جمع آورد، و با دشمنانش نبرد کند کار مردم را اصلاح، و شعارهای مردم را آباد سازد.⁷»

او را به ترس از خدا فرمان می دهد، و این که اطاعت خدا را بر دیگر کارها مقدم دارد و از آنچه در کتاب خدا آمده، از واجبات و سنت ها را پیروی کند دستوراتی که جز با پیروی آنها رستگار نخواهد

¹¹ معین فرهنگ فارسی ج 1 ص 1367

2- ردانی پور، مصطفی، (حکومت) ص ۱۱

3 انزایی نژاد الرائد ج 2 ص 1754-1755

4 مرکز آموزشی و پژوهشی، امامت و ولایت، ص 9

5 معین فرهنگ فارسی ج 1 ص 1208

6 شیخانی- اسحاقی سریرسخن ص 15

7 دشتی نهج البلاغه نامه 53 ص 403

شد، و جز با نشناختن و ضایع و جز با نشناختن و ضایع کردن آن جنایت کار نخواهد گردید به او فرمان می‌دهد که خدا را با دل و دست و زبان یاری کند و زیرا خداوند پیروزی کسی را تضمین کند که او را یاری دهد و بزرگ دارد آن کس را که او را بزرگ شمارد و به او فرمان می‌دهد تا نفس خود را از پیروی آرزوها باز دارد و به هنگام سرکشی رامش کند چراکه: «همانا نفس همواره به بدی وامی‌دارد جز آنکه خدا رحمت آورد.» دین عامل خیلی مهمی در مهار و جلوگیری از فساد سیاسی و اجتماعی می‌باشد از همین رو بکار بستن احکام اسلام باعث سعادت دنیا و آخرت انسان می‌شود در صورتی که زمامدار و رئیس و مسئول کشور مؤمن و دین‌دار به آئین و احکام اسلام باشند ایمان و دین‌داری او مانع زورگوئی و بی‌کفایتی او می‌شود اسلام و تربیت اخلاقی، تقوا و خودسازی زمامداران و مدیران جامعه تاکید خیلی زیادی دارد؛ زیرا ابزارهای قدرت و فرمان‌روایی بیشتر در دست حاکمان قرار دارد و به خاطر همین تربیت اخلاقی و سیاسی نیز بیشتر است از آنجایی که عوامل غفلت در زندگی مادی انسان را از ان مسؤلیت اصلی خود دور میکند لذا نمونه‌هایی از خودسازی که نقش بسیار مهمی در شخصیت افراد دارند عبارت‌اند از:¹

2-1 یاد خدا

از آنجایی که عوامل غفلت در زندگی مادی خیلی زیاد و تیرهای وسوسه شیطان از هر طرف حیات حقیقی انسان را نشانه می‌گیرد، لذا برای مبارزه با آن جز یاد خدا و با تمام وجود بیاد خدا بودن تسلیم نخواهد داشت. به خاطر همین است که قرآن کریم می‌فرماید: «یا ایها الذین آمنوا اذکروا الله ذکراً کثیراً و سبحوه بکره و اصیلاً» (۱) ای کسانی که ایمان آورده‌اید خدا را بسیار یاد کنید و صبح و شام او را تسبیح گوید زیاد و پیوسته یاد خدا بودن بدین معناست که یاد خدا باید بر همه اعمال انسان سایه افکن بوده و در آن نور و روشنائی بیافکند و در همه صحنه‌های زندگی انگیزه مناسب الهی با یاد خدا برای عبادت و اطاعت بوجود خواهد آمد به بیانی دیگر وقتی که یاد خدا برده می‌شود یک عالم بزرگی، قدرت علم و حکمت در قلب و روح انسان متجلی می‌گردد. چون خدای متعال دارای اسماء حسنی و صفات علیا و صاحب تمام کمالات و منزله از هرگونه عیب و کمبودی است که توجه مداوم به چنین واقعیتی که دارای چنان اوصافی است روح انسان را به نیکی‌ها و پاکی‌ها و درستی‌ها راهنمایی و سوق می‌دهد و از بدی‌ها و زشتی‌ها پاک می‌کند و به حقیقت صفات جمال الهی در آدمی متجلی می‌شود و انسانی که اوصاف الهی در او متجلی شود از گناه و فساد آلودگی دوری می‌نماید. امام علی (علیه السلام) فرمودند: «إن الله سبحانه وتعالى جعل الذكر جلا للقلب، تسمع به بعد الوقره وتبصر به بعد العشوه وتنقاد به بعد المعانده» خدای سبحان یاد خود را مایه جلای قلب‌ها قرار داده که بر اثر آن گوش پس از سنگینی (بر اثر غفلت) شنوا باشد و چشم پس از کم‌سویی بینا گردد و از لجابت و دشمنی به اطاعت و انقیاد بازگردد و رام شود وقتی که انسان نام خداوند را به بزرگی یاد می‌کند و صفات جمال و جلالش را از علم و قدرت و بستر و مقام رحمانیت و رحیمیت و مراقبت او را نسبت ب بندگان برمی‌شمارد و سائر های غفلت از جلوی چشم او کنار می‌رود و حق را به درستی می‌بیند غوغای هوی و هوس‌ها فرو می‌نشینند و ندای داعیان حق را می‌شنود و در برابر فرمان خداوند اطاعت کامل و اطاعت کامل دست می‌یابد²

2-2 فروتنی در برابر خدا

مومن در برابر خداوند متعال همانند قطره‌ای در برابر دریای بی‌کران احساس حقیری و فروتنی می‌کند و جز تسلیم و سرسپردگی و بندگی فکر دیگری او را به خود مشغول نمی‌کند تواضع در برابر خدا جلوه‌های بسیار زیادی دارد که یکی از آن‌ها جلوه‌ها دوری از تجملات است که سیره امام علی علیه السلام گویای این امر می‌باشد و نیز از شاخصه‌های مهم شخصیتی یک مسئول حکومتی می‌باشد

1 نهج البلاغه، نامه/ ۵۳

۱. ردانی پور، مصطفی، یاد خدا ص ۲۸

تجمل‌گرایی خواسته یا ناخواسته تکبر می‌آورد کسی که در برابر ساحت الهی متواضع و فروتن باشد زندگی ساده و بی‌آلایشی در حد دیگر افراد جامعه دارد امام علی علیه‌السلام می‌فرماید زاد الکبر به تواضع (ص) به وسیله تواضع با تکبر مبارزه کنید¹

2-3 تسلط بر هوای نفس

یکی از صحنه‌ها و جلوه‌های نبرد در زندگی انسان‌ها که فرض است به آنجا مسلط باشد صحنه و میدان وجود خود انسان است یکی از دانشمندان و متفکرین مشهور جهان در عصر حاضر می‌گوید انسان در برابر خود سه دشمن دارد و در سه جبهه مبارزه دارد: جبهه طبیعت، جبهه افراد دیگر جبهه داخلی و نفسانی طبیعت و چه در قسمت اول تا حد زیادی پیروز شده و بر عوامل سرما و گرما و بیماری‌ها و بلاها تا حدودی مسلط شد، هرچند هنوز بلاهایی مثل زلزله و بیماری‌هایی مثل سرطان است که بشر نتوانسته بر آن‌ها فائق آید مبارزه با افراد دیگر نیز ادامه داشته و دارد از همه بالاتر مبارزه با نفس از هر کس در داخل خود دچار یک کشمکش هست.²

یک مسئول حکومتی تا نتواند مسلط بر هوای نفس خود باشد نمی‌تواند به امورات مردم رسیدگی کند به‌همین دلیل است که امام علی علیه‌السلام در توسعه‌ی خویش به مالک‌اشتر می‌فرماید پس نیکوترین اندوخته تو باید اعمال صالح و درست باشد هوای نفس را در اختیار گیر و از آنچه حلال نیست خویشتن‌داری کن زیرا بخل ورزیدن بر نفس خویش، آنست که در آنچه دوست دارند، یا برای او خوشایند از، راه انصاف پیمایی³ تقوای مورد نظر امام علی علیه‌السلام عبارت تازه‌ای که انسان در روح خود حالت و قوتی ایجاد کند که مصونیت یابد به‌گونه‌ای که اگر وسایل و موجبات گناه و لغزش فراهم شد آن حالت و ملکه روحی او را حفظ کند و مانع شود که آلودگی پیدا کند⁴

2-4 توجه به نماز مرگ معاد و محاسبه معاد و محاسبه

یکی دیگر از مصداق‌های خصوصیات تقوای امام، توجه مداوم مسئولان حکومتی به مسئله اقامه نماز و انجام واجبات شرعی است مسئول با تمرین مسئولان حکومتی عملی عبادی خود و خصوصیات تقوای خود خصوصیات تقوا را در خود تقویت نموده در اداره امور کشور از آن بهره می‌گیرد⁵ در این‌مورد در نامه‌ای به مالک‌اشتر چنین می‌فرماید نیکوترین وقت‌ها و بهترین ساعات شب و روزت را برای خود و خدای خود انتخاب کن، اگرچه همه وقت‌ها را برای خداست، اگر نیت درست و رعیت در آسایش قرار داشته باشد. از کارهایی که به خدا اختصاص دارد و باید با اخلاص انجام دهی، انجام واجباتی است که ویژه پروردگار است، پس در بخشی از شب و روز، وجود خود را به پرستش خدا اختصاص ده و از آنچه خدا از آنچه تو را به خدا نزدیک می‌کند بی‌عیب و نقصانی انجام ده اگرچه دچار خستگی جسم شوی⁶

3- علم و دانش

جام امور مردم مصر را به تو واگذار، و آنان را وسیله آزمون تو قرار داده‌است هرگز با خدا مستیز که تو را از کیفر او نجاتی نیست، و از بخشش و رحمت او بی‌نیاز نخواهی بود. به بخشش دیگران پشیمان مباش، و از کیفر کردن شادی مکن و از خشمی که توانی از آن رها گردی شتاب نداشته باش و به

1. سبحانی نیا، محمد، راه و رسم زندگی، تواضع و فروتنی، ص ۲۱۵

2. مطهری، بیست گفتار، ص 185

3. دشتی نهج البلاغه نامه 53 ص 403

4. ب نهج البلاغه، نامه 53

5. همان

6. دشتی نهج البلاغه نامه 53 ص 417

نیاز دارد، و اگر افراد مورد انتخاب و گزینش از خانواده‌های شریف و با فضیلت باشند، می‌توان این تصور را کرد که صفات اخلاقی در آن‌ها از سنین کودکی شکل گرفته است بادوام‌تر و ریشه‌دارتر وجود دارند علاوه بر آن، صفات خوب و بد از طریق ارث به فرزند انتقال پیدا می‌کند اخلاق خوب و پسندیده یا زشت و بد معرف پاک‌ی وراثت یا بدی آن هستند بنابراین، اخلاق نقش محوری در اداره کارها دارد و اصالت خانوادگی در تأیید صلاح هیئت اخلاقی افراد نیز نقش خیلی مهم و به‌مراتب تأثیرگذارتری دارد.¹ (به‌همین دلیل است که امام علی علیه‌السلام می‌فرماید: کارگزاران دولتی را از میان مردمی باتجربه و باحیا، از خاندان پاکیزه و باتقوی که در مسلمانی سابقه درخشانی دارند، انتخاب کن²

۱۰- توانایی ارتباط با مردم

بنابراین آنچه از کلام مولا علی علیه‌السلام بدست می‌آید می‌توان به این نکته اشاره کرد که یکی از ویژگی‌های انتخاب کارگزار باید تدین و توجه و باور قلبی او به آخرت باشد. امام علی علیه‌السلام خطاب به مالک اشتر فرمودند: «برای آنان (مردم) مجلس عمومی و همگانی ترتیب بده و در آن برای مردم به‌خاطر خداوند که تو را آفریده تواضع نما.» در این فراز حضرت امیر علیه‌السلام علاوه بر این‌که از مالک اشتر می‌خواهد که برای مردم قرار بدهد و در برابر مردم فروتنی نماید به نکته‌ی خیلی مهمی نیز اشاره می‌فرماید تواضع در برابر مردم از سوی مسئولین است که نیاز است همه مسئولین در برخورد با مردم و تواضع در برابر مردم آن‌هم به‌خاطر خداوند متعال مشخص است که از چه جایگاه رفیعی برخوردار است و تواضع کننده چه قرب و منزلتی در نزد پروردگار عالم خواهد داشت نکته دیگری که در فراز بعدی عهدنامه مالک اشتر مشاهده می‌شود آن است که روان‌شناسان آن را مورد تأکید قرار می‌دهند که از جناب مالک می‌خواهند زمینه حضور مردم و بیان سخنانشان در طوری مهیا شود که بتوانند به‌راحتی و بدون هیچ‌گونه ترس و اضطراب به خود را مستقیماً با مسئول مطرح نمایند و دغدغه این را نداشته باشند که بعد از این فلان معاون فلان معاون کار را خواهد کرد و با او چگونه برخورد خواهند کرد.

11- عدالت محوری

ویژگی‌هایی که می‌توان برای یک مسول مومن و شایسته مطرح کرد اهنکام بیه عدالت اجتماعی و عادل بودن آن است این ووازه مقدس که درقران کریم ومتون روایی اسلامی به طورگسترده مطرح وبرفراگیرذبدن آن تاکیدشده است مفهومی پربارامیدافزین ونشاط انگیزداردخداوندباتاکیدفراوانبهبگسترش عدالت اجتماعی وسیاسی درلایه های گوناگون جامعه اسلامی عنایت ورزیده است وبه اهل ایمان فرمان میدهدیاایهاالذین امنواکونواقوامین لله شهدابالقسط ولايجرمکم شنان قوم علی الاتعدلواعدلوا هواقرب للفقوی وانتقوالله ان الله خبیر بما تعملون³ ای کسانی که ایمان آورده اید برای خداوند قیام کنید واز روی عدالت گواهی دهید مبادا دشمنی با گروهی شما رابه ترک

1. سلوکلائی، محمد فلاح، سیمای کارگزاران دولت اسلامی از منظر امام علی (علیه‌السلام) ص ۱۸

2 دشتی نهج البلاغه نامه ۵۳ صفحه ۴۱۱)

3 مانده/8

عدالت متمایل کند عدالت پیشه کنید که به تقوا نزدیک تر است و تقوای الهی پیشه کنی که خداوند نسبت به آنچه انجام می‌دهید باخبر است

امام صادق علیه السلام درباره الگوی مسولان حکومت اسلامی یعنی حضرت محمد صلی الله علیه و اله می‌فرماید: ان بزرگوار چنان عدالت را در برنامه های مدیریتی خود به مرحله عمل درآورده بود که حتی لحظات خود را در جلسات عمومی در میان حاضران تقسیم میکرد و در نگاه خودش بین افراد تبعیض قائل نبود¹

12- تعهد لیاقت و کفایت

مسئولیت سپاری بر اساس تعهد، لیاقت و کفایت یکی دیگر از شرایط حاکمیت پاسخگو سپردن مسئولیت به افراد بر اساس شایسته سالاری و اهلیت گرایی است و قراردادن اشخاص را در مراتبی که توان و تعهد لازم را نسبت به آن دارند؛ چرا که وقتی کسی را به مسئولیتی گماردیم که اهلیت لازم را برای آن مسئولیت ندارد، چنین شخصی به طور معمول تحت انواع فشارهای درونی و بیرونی قرار می‌گیرد و در نتیجه دچار انواع فسادها می‌شود، زیرا شخصیت وی با مسئولیتی که بر دوش او نهاده شده سنخیتی ندارد و در نتیجه حریم‌ها را می‌شکند و به راحتی به حریم‌های فردی و اجتماعی، مادی و معنوی تجاوز می‌کند

اما فردی که شایستگی و لیاقت لازم را برای منصبی داراست، با تأییدهای درونی و بیرونی روبروست و این خود بزرگترین پشتیبان اوست. این است که با توجه به اهمیت شایسته سالاری و نقش آن باید هر کس را بر اساس خلاقیت‌ها و توانمندی‌هایش در جای مناسب گمارد تا بتواند به بهترین صورت کار و مسئولیت خود را اداره کند. امام علی علیه السلام درباره‌ی خطر روی کار آمدن ناشایستگان و نالایقان، چنین می‌فرماید :

و قد علمتم انه لا ینبغی ان یکون الوالی... شما خوب می‌دانید که جایز نیست فرد بخیل بر ناموس و غنیمت‌ها و احکام مسلمانان گمارده شود تا در مال‌های آنان حریص گردد و نه جاهل که با نادانی خود مسلمانان را به بیراهی کشد و نه ستم‌کار تا به ستم حق و حقوق آنان را نادیده انگارد و نه حیف و میل کننده‌ی اموال تا به مردمی ببخشد و مردمی را محروم سازد و نه آن که در پست خویش رشوه گیر باشد و حقوق دیگران را پایمال کند و نه آن که سنت را ضایع سازد و امت را به هلاکت اندازد. (نهج البلاغه، کلام 131)

امام علی علیه السلام تأکید می‌کند که باید مسولان نظام بر اساس معرفتی درست از توانایی‌ها و صلاحیت‌هایشان انتخاب و به کار گمارده شوند و در این امر هرگز امیال و خواسته‌ها و روابط بر قواعد و معیارها و ضوابط چیره نگردد.

امام علی علیه السلام به مالک یادآوری می‌کند که در گزینش افراد و به کار گرفتن آنان به گونه‌ای عمل کند که میدان برای ریاکاری و ظاهر سازی و خوش خدمتی باز نشود.²

1. پاک نیا، عبدالکریم، مهم ترین ویژگی های مسولان از دیدگاه امام صادق علیه السلام ص ۷۵

2. نبی گلستانی، غلام، ویژگی های حکومت پاسخگو در سیمای مدیریت علوی ص ۳۶

14- ساده زیستی

یکی دیگر از ویژگی‌ها و شرایط مسؤل حکومتی ساده زیستی میباشد چنان که امام خمینی پس از پیروزی انقلاب اسلامی همواره به دو قشر توصیه‌های مؤکد می‌کردند، یکی روحانیون و طلاب که همواره به آنها در رعایت زئ طلبگی، پرهیز و اجتناب از دنیاگرایی و انجام تکلیف و رسالت ذاتی روحانیت تأکید داشتند و دوم مسئولین و کاکزاران حکومتی و مدیران ارشد نظام جمهوری اسلامی ایران. در بیانات امام روشن است که آن حضرت نسبت به آینده عملکرد این دو قشر حساس بوده و دغدغه آینده رفتار و کردار و اعمال این دو قشر را داشته‌اند و سلامت، ثبات و مشروعیت نظام‌های اسلامی و به ویژه نظام جمهوری اسلامی ایران را وابسته به عملکرد این دو قشر دانسته‌اند. به نظر ایشان در اسلام حکومت به معنای ارباب رعیتی وجود ندارد. مسئولیت سیاسی و حکومتی در نظام اسلامی خدمت‌گزاری است و مسئولین در واقع خدمت‌گزار می‌باشند. آن حضرت همواره در مورد رفتار مسئولین نظام، رفتار و عملکرد حضرت علی(ع) و توصیه آن حضرت به مالک اشتر و عملکرد پیامبر گرامی اسلام را به عنوان اسوه و نمونه مردمی بودن و ساده‌زیستی مثال می‌زدند و مسئولین نظام جمهوری اسلامی را به الگوبرداری از آن حضرت دعوت و توصیه می‌کنند. امام خمینی در اندرزهای خود به مسئولین و در رعایت مردمی بودن آنها همواره آنها را از طمع کاخ‌نشینی و توصیه به زندگی به سبک کوخ نشینان توصیه می‌کنند. در واقع مفاد توصیه‌های امام عبارت از این بود که دولتمردان نظام اسلامی باید با الگو گرفتن از رهبران صدر اسلام و در بطن توده عادی و همراه با آنها زیسته و به هیچ وجه خود را برتر و بالاتر از آنها ندانند. ایشان تشریفات و تجملات را بزرگترین آفت و آسیب داخلی برای نظام جمهوری اسلامی ایران می‌دانست و به خوبی به این واقعیت واقف و آگاه بودند که دست یازی حکومتگران به دنیاگرایی و فاصله گرفتن آنان از مردم عادی باعث اختلاف طبقاتی و نهایتاً نارضایتی مردم و در نهایت فقدان مشروعیت و مقبولیت خود می‌شوند.¹

نتیجه

از آنجایی که موضوع بحث شرایط شخصیتی مسئولان حکومتی از دیدگاه امام علی علیه السلام میباشد در مورد اهمیت و ضرورت این مبحث باید بیان کرد که مسئول در نظام اسلامی مسئولیت خطیر دارد و یک امانت الهی را بر دوش می‌کشد با مسئولیت پذیری افراد دارای منصب تأثیرات فراوانی بر آبادانی کشور و جامعه اسلامی نمود پیدا می‌کند همچنین از تحریم‌ها و حیل‌های دشمنان نظام اسلامی

¹ پرتال امام خمینی- <http://www.imam-khomeini.ir> کد مطلب، 169744

در امان می‌ماند فرض پژوهش بر آن است که مسئول به عنوان یک نماینده که مسئولیتی را در نظام اسلامی بر عهده می‌گیرد لذا دارای یکسری شرایط شخصیتی مهم و مورد توجه می‌باشد با توجه به سخنان امام علی علیه السلام نتیجه آن است که شرایط شخصیتی مسئولان حکومتی از مهمترین ملزومات پایداری یک نظام اسلامی می‌باشد که از جمله آن ضرورت خودسازی، فروتنی در برابر خداوند، تسلط بر هوای نفس، علم و دانش، مردم داری، مشتاق و داوطلب بودن برای رفع مشکلات مردم و جامعه، داشتن انگیزه تا آخرین لحظه، پرهیز از اسراف و تجمل گرایی، اصالت خانوادگی، توانایی ارتباط با مردم و... می‌باشد

منابع

*قرآن

*نهج البلاغه

کتاب:

1_ جبران، مسعود، الرائد، فرهنگ الفبایی عربی - فارسی، مترجم رضا انزابی نژاد، ج 2، انتشارات آستان قدس رضوی مشهد، چاپ هفتم، سال چاپ 1392

۲- شیخانی، علی باقر، اسحاقی، سید حسین، سریر سخن، بیجا...، چاپ اول، بهار 94

۳_ مطهری، مرتضی، بیست گفتار، انتشارات صدرا_ تهران، چاپ 44، مهر 1394

۴_ معین، محمد، فرهنگ فارسی، ج اول و دوم، چاپخانه سپهر تهران، چاپ هشتم 1371

مقالات:

۱- احسانی نشریه پاسدار اسلام 1387

۲- پاک نیا- عبدالکریم، (مهم ترین ویژگی های مسولان از دیدگاه امام صادق علیه السلام)، نام نشریه بیجا، شماره 120، شهریور و مهر 1388

۳- سبحانی نیا، محمد، (راهبرسم زندگی ۲ تواضع و فروتنی)، بیجا، شماره 64، تیر، مرداد، شهریور، 1385

۴- سلوک لایی، محمد فلاح، (سیمای کارگزاران دولت اسلامی از منظر امام علی علیه السلام)، معرفت ۱۳۸۴ شماره ۹۳۱۱

۵- ردانی پور، مصطفی، (حکومت 1) سایت پژوهشکده باقرالعلوم علیه السلام. (بانک مقالات علوم انسانی و اسلامی)

۶- گنجینه معارف، (ویژگی ها و وظایف کارگزاران در نهج البلاغه پایگاه اطلاع رسانی حوزه)

۷- خبرگزاری بسیج بسیج نیوز پایگاه اطلاع رسانی حوزه گنجینه معارف، ویژگی ها و وظایف کارگزاران در نهج البلاغه کدخبر ۸۷ ۱۷ و ۳۸ تاریخ انتشار ۰۴/۹۸

۸- خان محمدی، هادی، کشاورزبان، محمدمهدی، فرازی از بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با رئیس جمهور و اعضای دولت 6383

۹- نبی گلستانی، غلام، (ویژگیهای حکومت پاسخگو در سیمای مدیریت علوی) شماره 50 و 49، اندیشه حوزه 1383

سایت ها:

1. <https://nashr.olgou.ir/maghalat>

2. [Http://pajoohe.ir/%D8%A8%D8%A7%D9%86%DA%A9-%D9%85%D9%82%D8%A7%D9%84%D8%A7%D8%AA__c-a-0-0-3.1331.aspxhttp://ensani.ir/](http://pajoohe.ir/%D8%A8%D8%A7%D9%86%DA%A9-%D9%85%D9%82%D8%A7%D9%84%D8%A7%D8%AA__c-a-0-0-3.1331.aspxhttp://ensani.ir/)